

شناخت اصول طراحی مسجد با رویکرد معماری معاصر

سیاوش مشتاقی^{۱*}، وحید احمدی^۲، جواد مومن آبادی^۳

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه معماری، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران (siavash_moshtaghi@yahoo.com)

۲- استادیار، گروه معماری، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران (vahid_ahmadi1977@hotmail.com)

۳- مربی، گروه معماری، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران (momenabadi@yahoo.com)

چکیده

مسجد به عنوان کانون عبادی و فرهنگی و اجتماعی و به عنوان مرکز تجمع مسلمانان در مرکز آبادی‌ها و شهرهای ایران قرار داشته است. در طول تاریخ معماری ایران، ساخت مسجد یک جریان است که تغییر و تداوم مهمترین ویژگی‌های آن می باشد؛ پروسه ای که تا انتهای دوران صفویه تغییر و تداومش به وضوح قابل رویت است. این فرایند چون تداومش را به مرور از دست داد تغییر سبک در نوع طراحی را غیر ممکن کرد. با وجود تغییر نگرش و افزایش دانش آکادمی در حوزه معماری ایجاد تغییر در رویکرد طراحی مساجد امروزی به منظور جلوگیری از تکرار الگوهای گذشته امری ضروری و اجتناب ناپذیر است. این پژوهش در پی یافتن روش‌هایی در جهت تغییر در رویکردهای سنتی طراحی مسجد و یافتن راهکارها و الگوهای کالبدی نوین در حوزه معماری مساجد و تطبیق این الگوها با معیارها و مبانی نظری ساخت مساجد اسلامی می باشد. روش تحقیق در این پژوهش، توصیفی تحلیلی و کتابخانه‌ای از طریق بررسی پایان نامه‌ها و کتاب‌های تدوین شده و جدیدترین مقالات می باشد. طراحی معماری مساجد معاصر باید به گونه ای باشد که ساختمان بنای مسجد بلافاصله قابل شناسایی برای مخاطب باشد. ویژگی‌های معماری و کالبدی بنای مساجد معاصر باید در تداوم معماری گذشته مساجد بوده و در عین حال از تکرار در طراحی اجتناب گردد. همان گونه که در جامعه اسلامی اول از همه از روحانی انتظار می رود که از مستمندان دستگیری کند، در میان ساختمانها و فضاهای شهر اسلامی نیز، از مسجد انتظار می رود که پناهگاه ناتوانان و سالخورده‌گان باشد. در این صورت ضرورت خوانا بودن مسجد مورد توجه قرار می‌گیرد. مساجد مسلمانان باید در عین شکوه معنوی و عظمت و قداست خاص خویش، از نظر ظاهری ساده و از پیرایش‌های مادی به دور باشد. این سادگی را می توان در مساجد صدر اسلام، همانند مسجدالنبی، مشاهده کرد. ساخت و طراحی مساجد نوگرای، باید با در نظر گرفتن هنجارها و ویژگی‌های فرهنگی کاربران آن باشد. طراحی و ساخت این مساجد به علت ایجاد تغییر اساسی در المان‌های مساجد تاریخی ایران و شباهت به سبک‌های نوین جهانی، مخالفت‌ها و اعتراض‌های فراوانی را در پی داشته است. در طراحی مساجد نوگرا باید دقت شود که بداعت و ایجاد طرحی نو باعث کم‌رنگ شدن مفهوم عبادت نشود و بنا خوانایی خود را که برای مسجد امری ضروری است از دست ندهد. به کارگیری فضاهای فرهنگی به غیر از عبادت به صورت فضاهای جنبی در ایجاد رغبت و کشش در افراد، به خصوص جوانان موثر است. همچنین در کنار مساجد فضاهای جنبی از قبیل بخش تجاری می تواند نقش بسزایی در آشنایی مخاطب و پشتیبانی مالی مسجد داشته باشد.

واژه‌های کلیدی: مسجد معاصر، مساجد نوگرا، الگوهای طراحی، گرایش‌های معماری

۱- مقدمه

مسجد به عنوان کانون عبادی و فرهنگی و اجتماعی در مرکز آبادی‌ها و شهرهای ایران قرار داشته است. همچنین به عنوان مرکز تجمع مسلمانان و کانون فعالیت‌های سیاسی، فرهنگی مورد توجه خاص قرار داشته و نظریات گسترده ای را به خود اختصاص داده است. شناخت ویژگیهای اصیل معماری مساجد ایرانی به گونه ای که علاوه بر حفظ مبانی نظری معماری